

5. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Референдне право України : навч. посібник. Київ : Видавництво «Ліра», 2009. 366 с.

6. Придачук О. А. Представницьке народовладдя в контексті правової охорони конституції України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2014. Вип. 11. С. 79-82.

7. Шипілов Л. М. Народовладдя як основа демократичної держави : монографія. Харків : Видавництво «ФІНН», 2009. 216 с.

8. Щедрова Г.П., Барановський Ф.В., Новакова О.В., Пашина Н.П. та ін. *Основи політології* : навчальний посібник. Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2005. 170 с.

9. Юрій М.Ф. *Політологія* : навчальний посібник. Київ : Видавництво «Дакор», 2006. 416 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-277-0-10>

НОВИЗНА ЮРИДИЧНОГО НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Митрофанов Ігор Іванович

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук

*Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

Наукова новизна є необхідним компонентом наукового юридичного дослідження, невід'ємною його частиною. Крім того, що визнається суттєвим для юриста-дослідника, який дотримується юридико-позитивістської концепції пізнання державно-правових явищ, вимоги наукової новизни встановлені для дисертаційних робіт (кваліфікаційних наукових праць) на здобуття наукового ступеня доктора наук і доктора філософії. Тому слід орієнтуватися на критерії юридичних наукових знань, що відрізняють їх від знань, що отримані під час проведення нового юридичного наукового дослідження.

Такими критеріями є: 1) раціональність, яка пов'язана із з'ясовністю отриманих висновків і пропозицій, взаємозв'язком з попередніми дослідженнями, перспективністю подальших досліджень, предметністю тощо; 2) об'єктивність (вірогідність, істинність), що полягає у встановленні справжньої волі законотворця й учасників (сторін) договору, що базується на відомостях, які можна перевірити, в системності, всебічності

та повноті дослідження, що ґрунтується на чинному законодавстві й актуальній юридичній практиці тощо; критицизм, що припускає обґрунтовану критику інших точок зору, можливість перевірення висновків від протилежного (спекуляція), конкретно-історичний підхід до аналізованих явищ (відмова від зайвої архаїки або модернізації); доказовість (логічність), пов'язана із застосуванням правил формальної та діалектичної логіки, внутрішньою несуперечністю результатів дослідження, системністю аргументації, з ілюстрацією прикладами із практики або її узагальненням тощо; збільшення обсягу знань, що виражається: а) в одержанні нових знань; б) у поглибленні та подальшому розвитку вже наявних знань про об'єкт і предмет юридичного наукового дослідження.

Наукова новизна може бути фундаментальною, що виходить за межі панівної доктрини (розглянутою ширше, ніж загальноприйняті уявлення наукової спільноти з того або іншого питання), так і «внутрішньо доктринальною», що пояснює, запроваджує нові додаткові факти або аргументи в наявну теоретичну модель, яка не піддається сумніву. Разом із тим, хоч би і новизна вважається фундаментальною, але не може розглядатися як принципово нова тому, що в іншому випадку її такою не визнає наукова спільнота. Так, моє бачення норми кримінального права як загальнообов'язкового правила щодо невчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого кримінально-правовим нормативом Особливої частини Кримінального кодексу (далі – КК), органічно пов'язані з ним веління, дотримання яких забезпечується примусовим потенцією системи засобів кримінально-правового впливу, не було сприйняте однозначно науковим співтовариством. Норму кримінального права, на мій погляд, складають: 1) умови реалізації кримінально-правових нормативів (гіпотеза); 2) кримінально-правовий норматив – обов'язкова легальна вимога щодо невчинення діяння, передбаченого приписом Особливої частини КК (диспозиція); 3) санкція за невиконання цих легальних вимог. Веліннями є обов'язкові вимоги (правила), що містяться в статтях Загальної й Особливої частин КК і органічно доповнюють (уточнюють) змістове навантаження відповідної структурної частини норми кримінального права або вміщують процедурні питання щодо її застосування та реалізації [1, с. 70–78].

Слід указати на те, що науковий винахід обмежений супротивом багатьох аспектів і соціокультурною ситуацією, що складається зі світогляду, потреб (уявлень щодо потреб) і інтересів основних соціальних гуртів, статусу та ролі науки в конкретному соціумі, в т. ч. ставлення держави до науки (науковців), включаючи її (їх) фінансування (оплату праці), рівня перспективи техніки та технологій (зі спроможностями реалізації нових наукових розроблень практичною

сферою). Іншими словами, нові знання характеризуються «розривом» (а іноді «прірвою») з наявними юридичними знаннями, за умови збереження окремих їх боків або аспектів.

На новизну юридичних наукових досліджень вказують такі ознаки: 1) одержання результатів, які не були відомі науці (нове наукове положення, поняття, додаткова характеристика явища тощо); 2) результат узагальнення багатьох суджень з одного питання. При цьому думки автора відрізняються від поглядів інших вчених. Інакше кажучи, це завжди авторське тлумачення, наслідок складного розумового процесу, але не повторення відомих висновків і положень; 3) йдеться не про будь-яке нове положення, а про таке, яке суворо відповідає критеріям юридичних наукових знань. В іншому випадку можна говорити про повсякденні, неправильні й інші знання; 4) письмове оформлення й оприлюднення результатів дослідження. В іншій ситуації про наукову новизну можна забути; 5) отримані дослідником результати є особистими, тобто не запозичені з інших джерел (плагіат) і не механічно скомпоновані із елементів чужих досліджень (компіляція). Разом із тим, це не елімінує, а, навпаки, вимагає правильного оформлення посилань на наукові праці інших учених; 6) порівнянність із попередніми науковими знаннями за наявності різниці між ними. Із огляду на останнє йдеться про пріоритет запровадження в науковий обіг.

Наукова новизна визнається нормативно-правовими актами структурним елементом вступу дисертації. У цьому елементі аргументовано, коротко та чітко зазначаються основні наукові положення, що виносяться на захист, із зазначенням відмінності одержаних результатів від відомих раніше [2]. Про особистий характер отриманих наукових вказується в нормативно-правових документах, в яких регламентовано порядок присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук і доктора філософії [3; 4; 5]. При цьому вимоги до наукової новизни роботи й особистого внеску здобувача наукового ступеня досить жорсткі. Так, докторська дисертація має відповідати в т. ч. таким вимогам: містити наукові положення та нові науково обґрунтовані результати у певній галузі науки, одержані здобувачем особисто, які мають практичну та теоретичну цінність; характеризуватися єдністю змісту; свідчити про особистий внесок здобувача в науку щодо розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми; відповідати принципам академічної доброчесності. Порушення цих вимог є підставою для відмови у присудженні наукового ступеня доктора наук або для скасування рішення про присудження наукового ступеня доктора наук.

Безумовно, з точки зору посткласичної методології функція вироблення нових знань є, напевно, самою неправдоподібною. Це пов'язано

з тим, що наукою не може передбачатися факт і момент нового наукового відкриття. Справжні нові знання, за умови їх науковості, ні в якому разі не продовжують існування або екстраполяцію «старого» знання. Жодні наукові відкриття в принципі не можуть прогнозуватися та відбуватися за певною схемою чи графіком – в іншому випадку всі вони були б здійснені.

У цьому зв'язку можливим є впровадження такої тимчасової дефініції, як «умовна новизна юридичного наукова дослідження», а отже співвіднесеність дослідження певній методологічній та соціально-політичній базі. Який сенс мають пропозиції наукового дослідження щодо змін законодавства, що не складають інтереси олігархічно-кланового устрою сучасного соціуму? В зразковому аспекті юридична наука має визначати інтереси соціуму та людини, проте в реальності юридичне наукове дослідження спроможне характеризуватися тільки умовною науковою новизною (новизною для певної теми) в умовах тотального контролю олігархами законодавця. Причому в разі, якщо пропонується самобутній (умовно-самобутній) варіант розв'язання якогось конкретного наукового завдання, дослідження в змозі отримати статус кваліфікаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії, якщо отримуються наукові результати, що забезпечують розв'язання важливої теоретичної або прикладної проблеми, мають загальнонаціональне або світове значення – доктора наук. Дефініція умовної новизни уможливує ентузіастам-дослідникам в юриспруденції уникнути неприємного відчуття того, що вони в дисертаціях «жують пережоване». Гносеологія досягла сьогодні такого щабля, коли пізнання права перестає характеризуватися науковим раціоналізмом.

Таким чином, наукова новизна – це ознака, що характеризує наукове знання про правову дійсність, вперше введена в науковий обіг у юриспруденції. Ідеальним визнається, що кожному автору вдається створити нову наукову юридичну концепцію або значно трансформувати, розширити та доповнити наявні знання з тієї або іншої проблеми (теми). Проте такі ситуації в юридичній науці є поодинокими. До таких висновків і положень доходять далеко не всі дослідники, що пояснюється не лише їхніми здібностями, а й об'єктивними факторами: складність виявлення закономірностей державно-правових явищ, достатньо суттєвий рівень юридичних знань, коли будь-яка нова перспектива припускає не лише існування самобутніх думок і ідей, але й реалізація нового прийому юридичного наукового пізнання. Для вірного оцінювання висновків і положень дослідження важливим є абстрактний характер усвідомлення новизни юридичних наукових досліджень та конкретних форм, у яких ця новизна виражається та віддзеркалюється в наукових роботах і інших публікаціях.

Література:

1. Митрофанов І. І. Кримінально-правовий норматив і норма кримінального права. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2017. № 12. С. 70–78.

2. Про затвердження Вимог до оформлення дисертації : Наказ МОН України від 12.01.2017 № 40. *Офіційний вісник України*. 2017. № 20. Ст. 576.

3. Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів : Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197. *Офіційний вісник України*. 2021. № 92. Ст. 5973.

4. Про затвердження Положення про спеціалізовану вчену раду з присудження наукового ступеня доктора наук : Наказ МОН України від 13.12.2021 № 1359. *Офіційний вісник України*. 2022. № 8. Ст. 451.

5. Про присудження ступеня доктора філософії : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167. *Офіційний вісник України*. 2019. № 22. Ст. 767.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-277-0-11>

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КОДИФІКАЦІ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Остапенко Анастасія Іванівна

ад'юнкту центру воєнно-стратегічних досліджень

*Національний університет оборони України імені Івана Черняховського
м. Київ, Україна*

Для нормотворчого процесу «воєнного періоду» характерними стали масовість та швидкість прийняття нормативно-правових актів, застосування спрощеної процедури їх погодження. Така (хоч і вимушена) тенденція вкотре підтвердила недосконалість і застарілість законодавства у сфері оборони, його неповну відповідність реальним загрозам сьогодення та неготовність «працювати» у кризових ситуаціях, в тому числі в умовах реальної війни.

Однією з актуальних проблем удосконалення законодавства у сфері оборони України та наближення його до стандартів держав-членів ЄС і НАТО можна визначити відсутність системного підходу до його упорядкування. Ефективне та адаптоване до сучасних реалій законодавство має безпрецедентне значення для забезпечення як національної безпеки, так і стійкості правової системи держави.